

Els símbols de la ciutat revisitats

Barcelona de bandera

Els Jocs Olímpics han propiciat que es reobris l'antiga polèmica de l'escut i la bandera de la ciutat de Barcelona. Però més que una polèmica científico-heràldica, la guerra de banderes ha estat un estira-i-arronsa pre-vacacional al pati polític del Principat.

Ll'any 1981 l'Ajuntament de Barcelona, amb Narcís Serra al capdavant, encarregava al dissenyador Amèrica Sánchez que fixés el disseny de l'escut de la ciutat. Eren els inicis de la febre dissenyadora i els responsables del consistori, sensibles al fet, veien clar que s'havia de fixar una imatge de marca. Amèrica Sánchez només havia de redibuixar un escut que ja existia, l'escut que des del 1939 havia estat l'oficial de l'Ajuntament.

Un temps després, Amèrica Sánchez coincidia amb Armand de Fluvià, en un cursat d'heràldica. Allí, l'heraldista assabentava el dissenyador que l'escut que ell havia redibuixat era un escut sense vàlida heràldica.

Onze anys després, una derivació d'aquell escut, la bandera de Barcelona, era repartida per l'Ajuntament perquè la gent la pengés als balcons en ocasió dels Jocs Olímpics. El fet era interpretat per sectors nacionalistes com un intent de contrarestar la presència massiva de senyeres a balcons i finestres, que a mesura que s'acostaven els Jocs anaven omplint les façanes de la ciutat. Les crítiques han estat sobretot perquè la bandera difosa per l'Ajuntament en lloc de tenir quatre pals a cada quarter n'hi tenia dos, ço que facilitava la confusió amb la bandera espanyola.

Començava el que la premsa n'ha dit la guerra de les banderes. Al mateix temps es tornava a obrir un vell interrogant ¿per què la ciutat de Barcelona no té encara normalitzat el seu escut i la seva bandera?

ESCUT I BANDERA

La bandera de Barcelona és una bandera heràldica, és a dir, prové de la conversió en bandera del seu escut. Si la bandera que l'Ajuntament ha repartit durant aquests Jocs no era normalitzada és per-

què l'escut de la ciutat fa 600 anys que espera de ser normalitzat. El més greu del cas, però, és que l'actual configuració de l'escut de la ciutat és la que va quedar fixada l'estiu del 1939 per la dictadura franquista.

Des del punt de vista de l'heràldica, Armand de Fluvià explica que l'escut que utilitza actualment l'Ajuntament és incorrecte en diversos dels seus elements:

FORMA: segons un acord del Congrés Internacional d'Heràldistes, tingut a Roma en 1958, els escuts municipals haurien de ser caironats;

CORONA: hauria de ser una corona reial i la que hi figura és una corona d'Infant d'Espanya, una mena de corona que el franquisme va batejar amb el nom de "corona real abierta" a conseqüència de l'invent, també franquista, del "Reino de España". Com especifiquen els estudiosos, cap corona reial oberta no és científicament correcta perquè l'heràldica va establir a partir del segle XVII que totes les corones reials eren tancades;

VOLT DE L'ESCUT: l'actual disseny hi ha col·locat una bordura de color blanc que no hi hauria de ser;

PALS VERMELLS: són el doble de gruixuts que els espais grocs, quan haurien de ser de la mateixa dimensió; a més, els pals vermells haurien de ser quatre a cada quarter i no pas dos.

Aquest darrer element, el dels quatre pals a cada quarter en lloc de dos, és el que ha fet més polseguera. Però si hem de fer cas de la història, de la ciència heràldica i del Dret, l'escut de la ciutat hauria de dur indefectiblement quatre pals a cada quarter.

ELS ORÍGENS

L'escut de la ciutat de Barcelona neix de la unió del senyal municipal, la creu de gules sobre camper d'argent (vermell sobre blanc en la bandera), dita de Sant

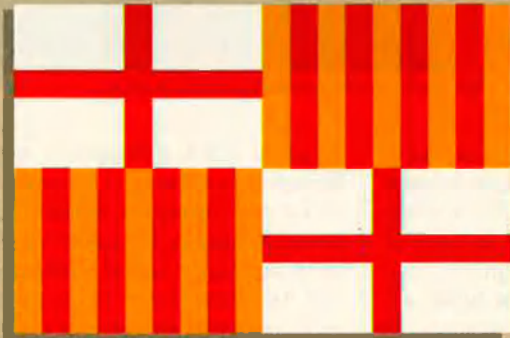
Jordi, i del senyal dels comtes de Barcelona, els quatre pals de gules sobre camper d'or (vermell sobre groc en la bandera). Al segle XIV, els consellers de Barcelona van demanar al rei Pere III el Cerimoniós que, al senyal de la ciutat, s'hi pogués afegir el senyal reial. El rei, tal com recull un document del 4 de juliol de 1345 que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, va accedir a la petició dels consellers i va concedir a la ciutat, capital del Comtat de Barcelona, el privilegi de dur el senyal reial. La configuració final de l'escut de la ciutat és conseqüència d'una manera de compondre escuts que s'estableix a partir dels segles XIII i XIV mitjançant la divisió de l'escut en quatre parts, els quarters. En l'escut de Barcelona, el primer i quart quarters –el primer és el superior esquerre; el quart, l'inferior dret– són ocupats pel senyal de la ciutat i el segon i tercer –superior dret i inferior esquerre, respectivament–, pel senyal del rei.

Per més que aquest sigui l'origen històric de l'escut, aquest ha estat representat des del segle XIV amb dos, tres, quatre o fins i tot cinc pals. La primera representació que es conserva d'un escut de Barcelona és del 1329, en una làpida de Santa Maria del Mar, i té tres pals. La variació del nombre de pals al llarg dels segles era deguda a raons de repartiment d'espai per part del pintor, el gravador o el picapedrer de torn. Però tal com diu Armand de Fluvià: "Aquest criteri de disseny mai no pot prevaler per sobre un criteri científic, històric".

HERÈNCIA FRANQUISTA

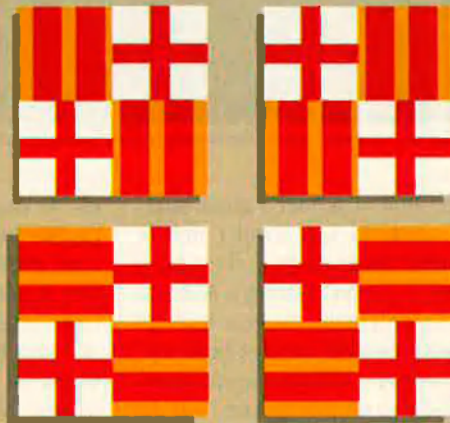
Eduard Cardona, ex-regidor convergent a l'Ajuntament i estudiós de temes heràldics, explica que, si l'escut de la ciutat no ha estat mai normalitzat, va ser utilitzat per l'Ajuntament en els segells de la secretaria des de principi del segle XVII fins a l'any 1939 en la seva forma correc-

LA GUERRA DE LES BANDERES DE BARCELONA

L'escut històricament i heràldicament correcte: caironat, amb la creu de Sant Jordi (creu de guies sobre camper de plata) al primer i tercer quaters i el senyal reial al segon i quart quarter. La corona és, tal com correspon a l'origen de l'escut de la ciutat, una corona reial, la que duia Pere III el Cerimoniós.

Sota, la bandera de la ciutat que prové de l'escut. Les porporcions correctes de la bandera són 2x3.

L'escut que utilitza actualment l'Ajuntament. És vigent des del 1939, en què el franquisme el va convertir en segell oficial. En els quaters corresponents al senyal de Catalunya en lloc de quatre pals n'hi ha dos. La corona representada és d'Infant d'Espanya.

Sota, les quatre banderes diferents que s'han vist als balcons de Barcelona durant els Jocs.

Armand de Fluvià va assabentar el dissenyador de l'actual escut oficial de Barcelona, Amèrica Sánchez, que allò que havia fet no té validesa heràldica.

JORDI MOREIRA

ta: caironat, amb el primer i quart quaters amb la creu de Sant Jordi i amb el segon i tercer quaters amb els quatre pals. Cardona, que ha estudiat a fons els documents municipals, explica que els primers mesos de 1939, el segell que utilitzava la secretaria de l'ajuntament era el que té quatre pals a cada quarter. "En alguns documents de l'estiu d'aquest any s'observa que han estat llimats els quatre pals. Jo interpreto que aquests documents es van estampar amb el segell mutilat perquè s'estava fabricant el nou amb dos pals".

CARTA MUNICIPAL I ESTÈTICA

Durant l'elaboració de la Carta Municipal de la Ciutat, el tema de l'escut torna a sorgir. La Comissió redactora acaba aprovant per unanimitat el 3 de desembre del 1990 el punt 2 de l'article 3 de la Carta que diu que l'escut és format per quatre quaters, el primer i el tercer del qual duen una creu de Sant Jordi, i el segon i el tercer, el senyal de Catalunya, és a dir, els quatre pals a cada quarter. Però durant

el Ple municipal en què es presenta el projecte de la Carta, el contingut del punt 2 de l'article 3 ha estat modificat sense que la comissió redactora de la Carta hi hagi intervingut. El text queda així: "L'escut està dissenyat de la forma següent: es divideix en quatre quaters. El primer i el quart porten la creu de Sant Jordi (creu tesa de güella sobre camp de plata); i el segon i el tercer el signe de Catalunya (quatre pals de güella sobre camp d'or), alternats en cadascun dels quaters que el componen o dimidiats dos en un quarter i els altres dos en l'altre, essent vàlides ambdues composicions del signe de Catalunya".

De moment, i com que la Carta Municipal encara no és vigent, la qüestió està on era. Segons Jaume Sobrequés, portaveu del PSC, "les dues formes de l'escut i la bandera, amb quatre barres o amb dues, són històricament correctes". Per argumentar la tesi que defensen els socialistes Sobrequés explica que l'Ajuntament va encarregar un informe a diversos estudiosos entre els quals hi havia Martí de Riquer i Joan Ainaud de Lasarte. L'estudi

concloïa que històricament totes dues formes eren correctes i l'Ajuntament se'l va fer seu. Sobrequés afegeix: "L'actual escut i bandera de Barcelona no són filles de la dictadura. L'actual configuració oficial de l'escut també té els quatre pals però aquests hi són presents per dimidiació, és a dir, els quatre pals partits en dos i dos a cada quarter". Però Armand de Fluvià és contrari a aquesta explicació: "Si l'escut de Barcelona diuen que és dimidiat, la representació hauria de ser dos pals als quaters segon i tercer i de mitja creu al primer i al quart i no és pas així".

Finalment Sobrequés explica que l'Ajuntament recorre a criteris estètics per a preferir l'ús de l'escut amb dos pals. A l'hora de "reproduir el símbol en un escut de solapa, per exemple, resulta més fàcil de fabricar-lo amb dos pals que no pas amb quatre".

La polèmica, ben segur que continuarà. Però la batalla definitiva s'haurà de lliurar en l'aprovació de la Carta Municipal de Barcelona.

Xènia Bussé